

УДК 332.15

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ліп'яніна Х.В.

Тернопільський національний економічний університет

У статті висвітлено поточний стан розвитку туристичного сектору Тернопільської області, виявлено основні проблеми та закономірності його розвитку. За допомогою SWOT-аналізу проведено моніторинг туристично-рекреаційної галузі районів Тернопільської області. Виокремлено з допомогою кластерного аналізу основні райони з найкращим розвитком туристичної інфраструктури. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування туристичних кластерів з метою активізації туризму, який визначає місце країни у високоінтегрованому світовому господарстві. Визначено першочергові заходи, впровадження яких позитивно позначиться на стимулюванні комплексного розвитку туристичного сектору України та його конкурентоспроможності.

Ключові слова: туристичний сектор Тернопільської області, конкурентоспроможність, SWOT-аналіз, кластерний аналіз, карти Кохонена.

Постановка проблеми. В умовах загострення конкурентної боротьби ефективно використання порівняльних переваг області у сфері туризму потребує додаткових знань та зусиль як з боку державних інституцій, так і з боку суб'єктів підприємництва. Досвід провідних туристичних країн свідчить про те, що дієвим засобом у проведенні ефективної туристичної політики є використання конкурентних стратегій, які забезпечують активний розвиток галузі туризму в країні, сприяють створенню конкурентоспроможного туристичного продукту та допомагають зайняти вагоме місце на міжнародному ринку туристичних послуг. Одним із методів проведення діагностики розвитку туристично-рекреаційного комплексу на національному рівні є дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища з використанням SWOT-аналізу. SWOT-аналіз як метод проведення аналітичних досліджень стану об'єкта широко використовується в практиці стратегічного планування і має низку переваг, які впливають із алгоритмом його проведення. Кластерний розвиток як фактор збільшення національної і регіональної конкурентоспроможності є характерною ознакою сучасної інноваційної економіки. Світова практика показала, що кластеризація економіки обумовлює та здійснює вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження особливостей розвитку

рекреаційно-туристичного комплексу, проблемам територіальної організації діяльності, оцінки ефективності інтеграційних об'єднань присвячено праці таких провідних учених, як М.І. Долішній, В.І. Мацола, В.В. Готра, В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, О.М. Кальченко, В.В. Горлачук, О.М. Коваль, В.В. Гоблик та ін. Протягом останніх десятиріч у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі все більше уваги приділяється вивченню кластерів як особливих територіальних об'єднань та нових форм організації виробництва. Суттєвий внесок у розвиток концепції кластеризації внесли праці М. Портера, М. Енрайта, М. Фельдмана, Дж. Хертога, М. Стейнера, В. Прайса, Е. Бергмана, Б. Гаррета, С. Девіса, Д. Джереффі, М. Кастельса, П. Кругмана, К. Моргана, Е. Менсфільда, Б. Харрісона. Дослідженню проблем, які виникають при формуванні та функціонуванні кластерів, присвячено численні праці вітчизняних науковців, зокрема, Л.І. Гонтаржевської, Ю.М. Бажала, П.Ю. Буряка, М.П. Войнаренка, С.В. Мочерного, А.О. Прочан, С.І. Соколенка, Д.М. Стеценка, Л.М. Черчик та ін. Можливості діяльності кластерних утворень в рекреаційно-туристичній сфері розкрито в працях Ю.Г. Дробенко, О.В. Мельник, І.Ю. Швеця та інших, що свідчить про значний інтерес та перспективи кластерних утворень в рекреаційно-туристичній сфері України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних умовах одним із

недостатньо досліджених вітчизняною наукою напрямків вивчення і моделювання туристичної діяльності є кластерний підхід. Проблема кластеризації в туристичній галузі приділяється недостатньо уваги, тому питання функціонування і розвитку туристичних кластерів взагалі, і в Тернопільській області зокрема, є досить актуальним і потребує більш детального вивчення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження особливостей функціонування туристичних кластерів, аналіз перспектив розвитку процесів кластеризації в туристичній галузі Тернопільської області на основі діяльності туристичного потенціалів краю.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу переваг і недоліків діяльності різних підприємств, регіонів та країн у всьому світі використовують метод SWOT-аналізу. Цей універсальний метод особливо ефективний при аналізі переваг і недоліків туристичного ринку області. SWOT-аналіз допомагає з'ясувати обставини, за яких розвивається туристичний ринок Тернопільської області, збалансувати вплив внутрішніх переваг і недоліків із впливом сприятливих можливостей і загроз. Такий аналіз допомагає визначити не тільки можливості країни, а й усі доступні переваги над конкурентами [1].

SWOT-аналіз конкурентоспроможності Тернопільської області щодо розвитку туризму для виявлення найсильніших та найслабших місць сторін Тернопільщини як об'єкта туризму наведено в табл. 1.

Попарне порівняння усіх сильних та слабких сторін, а також можливостей та загроз туристичного ринку Тернопільської області по регіонах подано на рисунку 1.

Для моделювання туристичного потенціалу області часто постає необхідність відобразити саме нелінійні зв'язки між багатьма чинниками. Математичний інструментарій штучних нейронних мереж надає таку можливість.

Математичною основою моделі є штучна нейронна мережа на основі карт самоорганізації Кохонена. Карта самоорганізації, зазвичай, представляється як двовимірна матриця масивів вузлів нейронів. У нашому випадку даний масив формує гексагональну решітку, що є ефективним рішенням для візуального аналізу даних.

На даний час існує низка програмних пакетів, котрі реалізують побудову карт самоорганізації Кохонена. Серед них виділимо: MATLAB, Deductor Academic, SOMine, Statistica та багато інших. Побудову економіко-математичної моделі відповідно до поставлених задач здійснено за допомогою програмного продукту Deductor Studio Academic.

Для побудови карти самоорганізації слід визначити оптимальну кількість нейронів. Проте доцільну розмірність нейронної решітки необхідно обирати експериментально відповідно до поставленої задачі та виходячи з особливостей досліджуваних показників.

Карта самоорганізації показників інвестиційного потенціалу України формується за допомогою решітки розмірністю 16 на 12 нейронів. Дана розмірність карти була обрана з множини альтернативних карт на основі матриці помилок квантування, що відображає середню відстань вхідних значень до центру нейрона.

За результатами побудованої нейронної мережі, показники туристичного потенціалу Тернопільської області були згруповані у 4 кластера з рівнем значущості 0,01% (рис. 2, табл. 2).

Таблиця 1

Критерії проведення SWOT-аналізу конкурентоспроможності туристичної діяльності в Тернопільській області

Сильні сторони	Можливості
<ol style="list-style-type: none"> 1. Вигідне географічне розташування. 2. Збереженні національні традиції. 3. Багата флора і фауна. 4. Проведення різних фестивалів та ярмарок. 5. Історико-пізнавальна спадщина. 6. Кількість колективних засобів розміщування. 7. Гостинність населення. 8. Відносно не високі ціни на туристичні послуги 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток туристичної інфраструктури. 2. Покращання рівня обслуговування. 3. Покращання екологічної ситуації. 4. Розроблення нових видів турів. 5. Створення іміджу району як стабільного та безпечного. 6. Зниження цін на відпочинок. 7. Розвиток туризму значно збільшує доходи сільського населення
Слабкі сторони	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Неякісні дороги. 2. Нестабільний рівень сервісу. 3. Висока вартість обслуговування. 4. Відсутність сформованого цілісного бренду Району. 5. Відсутність каталогів, топографічних карт і детальних путівників з описом об'єктів сільського туризму і переліком можливих послуг. 6. Слабке знакування туристичних атракцій та маршрутів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Техногенні катастрофи. 2. Можливість виникнення епідеміологічних захворювань. 3. Відсутність інтересу щодо підтримки сільського туризму з боку держави. 4. Відсутність нормативно-правової бази та політичної стабільності в країні. 5. Низька купівельна спроможність населення.

Таблиця 2

Результати кластеризації показників туристичного потенціалу Тернопільської області

Позначення	Кластер 0	Позначення	Кластер 1	Позначення	Кластер 2	Позначення	Кластер 3
13	Підгаєцький	3	Бучацький	9	Кременецький	1	Бережанський
8	Козівський	14	Теребовлянський	4	Гусятинський	5	Заліщицький
10	Лановецький	7	Зборівський	6	Збаразький	16	Чортківський
		12	Підволочиський	15	Тернопільський	11	Монастирський
				2	Борщівський	17	Шумський

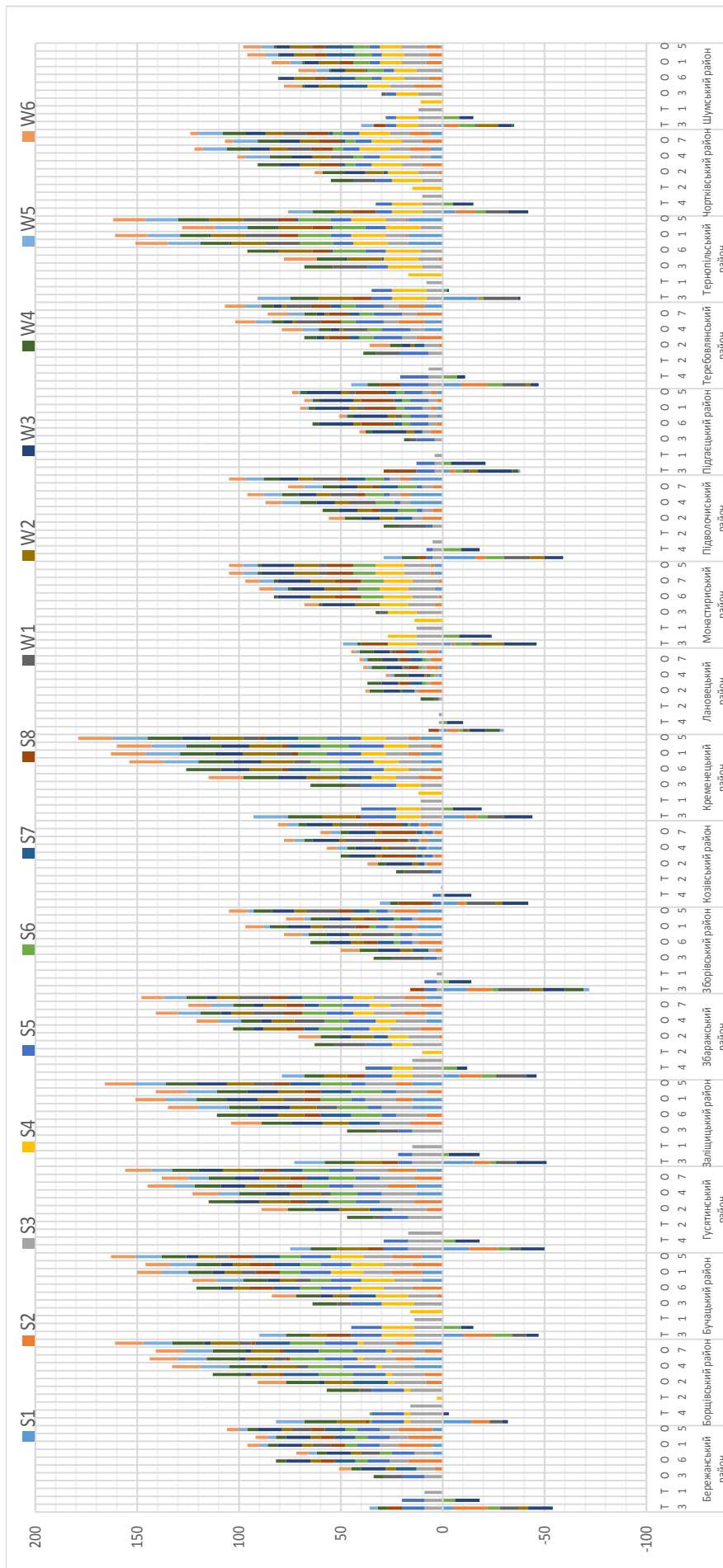

Рис. 1. Критерії проведення SWOT-аналізу конкурентоспроможності туристичної діяльності в Тернопільській області

(S1 – Видідне географічне розташування; S2 – Збережені національні традиції; S3 – Багата флора і фауна; S4 – Проведення різних фестивалів та ярмарок; S5 – Історико-пізнавальна спадщина; S6 – Кількість колективних засобів розміщування; S7 – Гостинність населення; S8 – Відносно не високі ціни на туристичні послуги; W1 – Наявність дороги; W2 – Нестабільний рівень сервісу; W3 – Висока вартість обслуговування; W4 – Відсутність сформованого цілісного бренду Району; W5 – Відсутність каталогів, топографічних карт і детальних путівників з описом об'єктів сільського туризму і переліком можливих послуг; W6 – Слабке знакування туристичних атракцій та маршрутів; O1 – Розвиток туристичної інфраструктури; O2 – Покращання рівня обслуговування; O3 – Покращання екологічної ситуації; O4 – Розроблення нових видів турів; O5 – Створення іміджу району як стабільного та безпечного; O6 – Зниження цін на відпочинок; O7 – Розвиток туризму значно збільшує доходи сільського населення; T1 – Техногенні катастрофи; T2 – Можливість виникнення епідеміологічних захворювань; T3 – Відсутність інтересу щодо підтримки сільського туризму з боку держави; T4 – Відсутність нормативно-правової бази та політичної стабільності в країні; T5 – Низька купівельна спроможність населення).

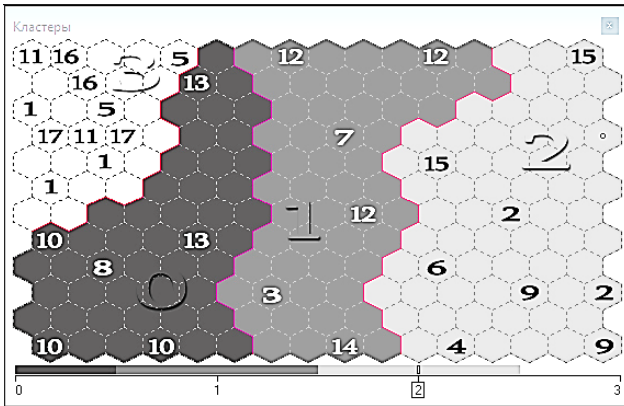

Рис. 2. Карта самоорганізації Кохонена показників туристичного потенціалу Тернопільської області
 (1 – Бережанський р-н; 2 – Борщівський р-н;
 3 – Бучацький р-н; 4 – Гусятинський р-н;
 5 – Заліщицький р-н; 6 – Збаразький р-н;
 7 – Зборівський р-н; 8 – Козівський р-н; 9 – Кременецький р-н; 10 – Лановецький р-н; 11 – Монастирський р-н; 12 – Підволочиський р-н;
 13 – Підгаєцький р-н; 14 – Тербовлянський р-н;
 15 – Тернопільський р-н; 16 – Чортківський р-н;
 17 – Шумський р-н)

Як видно з рисунка 1, явним лідером є кластер 2. Де знаходяться райони з високими інтегральними показниками туристичного потенціалу області. В даний кластер потрапив Кременецький р-н, Гусятинський р-н, Збаразький р-н, Тернопільський р-н, Борщівський р-н. Даний кластер демонструє взаємозв'язок між показниками створення іміджу району як стабільного та безпечного, розвитку туристичної інфраструктури, високої вартості обслуговування, багаті флори і фауни та проведення різних фестивалів та ярмарок (див. рис. 3, 4).

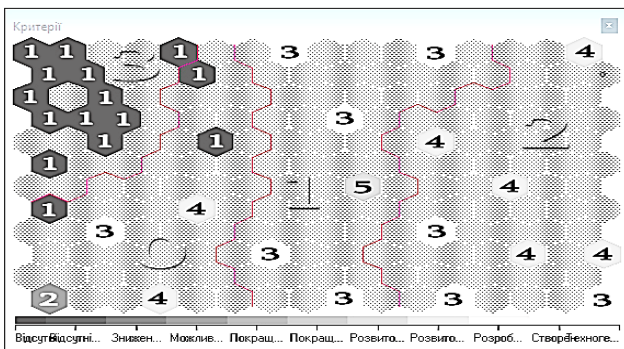

Рис. 3. Карта самоорганізації Кохонена показників можливостей та загроз туристичного потенціалу Тернопільської області
 (1 – Відсутність інтересу щодо підтримки сільського туризму з боку держави; 2 – Можливість виникнення епідеміологічних захворювань;
 3 – Створення іміджу району як стабільного та безпечного; 4 – Розвиток туристичної інфраструктури; 5 – Розвиток туризму значно збільшує доходи сільського населення)

На третьому місці розташувався кластер 3: Підгаєцький р-н, Козівський р-н, Лановецький р-н. Кластер включає, показники відсутності інтересу щодо підтримки сільського туризму з боку держави, можливість виникнення епідеміологічних захворювань, створення іміджу району як

стабільного та безпечного, розвиток туристичної інфраструктури, висока вартість обслуговування, кількість колективних засобів розміщування, гостинність населення та багата флора і фауна.

Аутсайдером є представники третього кластера з низькими **рівніями** значень майже за всіма показниками.

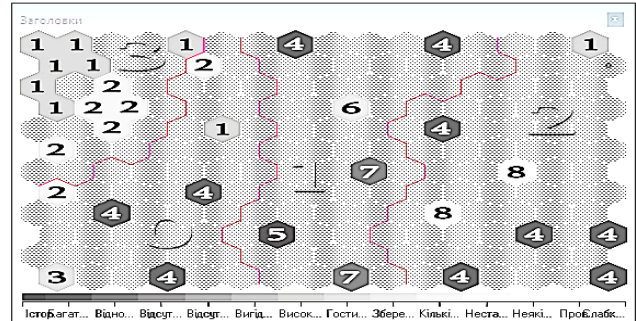

Рис. 4. Карта самоорганізації Кохонена показників сильних та слабких сторін туристичного потенціалу Тернопільської області
 (1 – Висока вартість обслуговування; 2 – Кількість колективних засобів розміщування; 3 – Гостинність населення; 4 – Багата флора і фауна; 5 – Історико-пізнавальна спадщина; 6 – Збереженні національні традиції; 7 – Відносно не високі ціни на туристичні послуги; 8 – Проведення різних фестивалів та ярмарок)

Найсильнішими сторонами є багата історія, широка географія та з невеликим відривом – розмаїття ландшафту. Найслабшою стороною є нестабільність сервісу. Найбільшими загрозами є можливе підвищення цін на відпочинок. Отже, для того щоб туристичний бізнес в Тернопільській області розвивався, необхідно налагодити стабільний сервіс, створити цілісний бренд району через розроблення нових тематичних турів на основі історичних, географічних та ландшафтних багатств області.

Як показує практика, розвиток туризму залишається поза ключовими інтересами держави і бізнесу в Україні. Ключовими пріоритетами для стійкого розвитку галузі подорожей і туризму, стабільного зростання її конкурентоспроможності у світовому масштабі є питання захисту прав власності і спрощення регулювання в цьому секторі, збереження культурних і природних ресурсів, підвищення їх привабливості для іноземних туристів, а також забезпечення високого пріоритету сектору в державній політиці.

Аналізуючи переваги та недоліки, можливості та загрози туристичного комплексу Тернопільської області, ми дійшли висновку, що перспективний розвиток туризму в області повинен ґрунтуватися на таких складових: інвестиції та інновації в туристичному та готельному господарствах; реорганізація транспортногo забезпечення; нормалізація політичного, економічного та законодавчого клімату. Без реалізації зазначених заходів нереально розбудувати ефективний національний міжгалузевий туристичний комплекс. Без запозичення туристичних інновацій та переходу на прогресивні європейські стандарти гостювoгo й рекреаційного сервісу неможливий розвиток конкурентоспроможного на міжнародному ринку туристичного сектору. Без цілеспрям-

мованих маркетингово-промоційних заходів з матичною її інтеграція у глобальний ринок туристичного «прориву» області буде проблематичних послуг.

Список літератури:

1. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. Затверджено МОН / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк. – К., 2008. – 661 с.
2. Косова Т. Д., Сухарев П. М., Ващенко Л. О. Організація і методика економічного аналізу: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
3. Забуранна Л. В. Кластерний аналіз підприємств сфери сільського аграрного туризму //www.economy.nauka.com.ua

Липьянина К.В.

Тернопольский национальный экономический университет

АНАЛИЗ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация

В статье освещены текущее состояние развития туристического сектора Тернопольской области, выявлены основные проблемы и закономерности его развития. С помощью SWOT-анализа проведен мониторинг туристско-рекреационной отрасли районов Тернопольской области. Выделены за счет кластерного анализа основные районы с лучшим развитием туристической инфраструктуры. Обоснованы теоретико-методологические основы формирования туристических кластеров с целью активизации туризма, который определяет страны в высокоинтегрированный мировой хозяйстве. Определены первоочередные мероприятия, внедрение которых положительно скажется на стимулировании комплексного развития туристического сектора Украины и его конкурентоспособности.

Ключевые слова: туристический сектор Тернопольской области, конкурентоспособность, SWOT-анализ, кластерный анализ, карты Кохонена.

Lipyaniina C.V.

Ternopil National Economic University

ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF TOURISM IN TERNOPIL REGION

Summary

In the article the current state of the tourism sector in the Ternopil region revealed major problems and patterns of development. Using SWOT-analysis conducted monitoring of tourism and recreation industry Ternopil region. Thesis there is determined using cluster analysis of key areas with the best development of tourism infrastructure. Grounded theoretical and methodological principles of formation of tourist cluster in order to stimulate tourism, which places the country in a highly integrated world economy. Determined priority actions whose implementation a positive impact on promoting the integrated development of the tourism sector of Ukraine and its competitiveness.

Keywords: tourism sector Ternopil region, competitiveness, SWOT-analysis, cluster analysis, Kohonen maps.